

Univerzita Karlova
Právnická fakulta

Potřebujeme vůbec prezidenta?

aneb

Prezident jako původce krizí místo moderátora sporů

Studentská vědecká odborná činnost

Kategorie: magisterské studium

Autor: Jan František Porazil

XVI. ročník

Konzultant: Judr. Ondřej Preuss, Ph.D.

Navrhovaný specializační modul: Ústavní právo a státověda

Čestné prohlášení a souhlas s publikací práce

Prohlašuji, že jsem práci předkládanou do XI. ročníku Studentské vědecké a odborné činnosti (SVOČ) vypracoval(a) samostatně za použití literatury a zdrojů v ní uvedených. Dále prohlašuji, že práce nebyla ani jako celek, ani z podstatné části dříve publikována, obhájena jako součást bakalářské, diplomové, rigorózní nebo jiné studentské kvalifikační práce a nebyla přihlášena do předchozích ročníků SVOČ či jiné soutěže.

Souhlasím s užitím této práce rozšiřováním, rozmnožováním a sdělováním veřejnosti v neomezeném rozsahu pro účely publikace a prezentace PF UK, včetně užití třetími osobami.

VPraze..... dne18. 4. 2023.....

Jan František Porazil

Celkový rozsah vlastního textu práce (od úvodu po závěr), včetně mezer a poznámek pod čarou:

...41072.... znaků

Obsah

Obsah.....	1
Úvod.....	2
Historické kořeny	3
Tomáš Garrigue Masaryk	3
Gustáv Husák.....	4
Východiska pro porevoluční stát	5
Tři prezidenti České republiky.....	6
Úvod.....	6
Václav Havel	6
Václav Klaus.....	8
Miloš Zeman.....	11
Obecné závěry.....	13
Aktivismus, význam funkce a nadstranickost.....	13
Dopady přímé volby.....	14
Jmenovací problémy.....	15
Další rušivé působení.....	16
Závěr	17
Seznam použitých pramenů.....	18

Úvod

Nedávné prezidentské volby znovu rozvířily diskuzi o postavení prezidenta v české ústavním systému¹. Někteří kandidáti zcela nerozumně prezentovali pravomoci prezidenta². Prezident je jedním ze základních orgánů vymezených v Ústavě. Systematicky je řazen do výkonné moci spolu s vládou a státním zastupitelstvím, ale podle některých autorů by měl být spíše představitelem čtvrté neutrální moci ve státě, která by se měla snažit zmírňovat a řešit spory³, jak vyplývá z postavení neodpovědného prezidenta v parlamentním systému. Neměl by tedy vést svoji politiku z důvodu své neodpovědnosti, a ani k tomu nejsou prezidentské pravomoci, jak jsou vymezeny v Ústavě, postačující. Jenže jeho současné působení za současné úpravy se projevuje spíše obráceně. Na příkladech z poslední doby lze toto ilustrovat na pokusu prezidenta Zemana jmenovat nového předsedu Ústavního soudu, který by se ujal funkce až po konci funkčního období prezidenta Zemana⁴. Tento trend je obzvláště vidět v posledních letech od zavedení přímé volby prezidenta, ale jeho zárodky jsou vysledovatelné napříč dějinami od První republiky, přes období totality až po periodu České republiky před zavedením přímé volby.

Cílem této práce je ověřit hypotézu, zda je prezident původcem konfliktů v Ústavním systému. Nejdříve bude analyzován historický kontext neústavního chování prezidentů republiky od první republiky a odkaz prezidentů historie na současné postavení orgánů. V další části dojde k analýze chování jednotlivých polistopadových prezidentů v rámci systému. Poté bude následovat celková analýza implikací předem probraných aspektů na současné postavení prezidenta republiky.

¹ Přímá volba prezidenta byla podle politologa Balíka chyba, prohlubuje příkopy. *České noviny* [online]. Praha: ČTK, 2022 [cit. 2023-03-01]. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/prima-volba-prezidenta-byla-podle-politologa-balika-chyba-prohlubuje-prikopy/2285474>.

² Bašta trvá na tom, že by odvolal vládu. *Deník N* [online]. Praha: N Media, 2023 [cit. 2023-03-01]. Dostupné z: <https://denikn.cz/minuta/1053045/>.

³ srov. PAVLÍČEK, Václav. *Ústavní právo a státověda*. 3. vydání. Praha: Leges, 2020. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-468-8, str. 832; WINTR, Jan. *Principy českého ústavního práva*. 5. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-822-8, str. 70; WINTR, Jan: Prezident republiky jako reprezentant státu, garant řádu a moderátor politických sporů, in ŠIMÍČEK, Vojtěch, ed. *Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2008. ISBN 978-80-210-4520-0, str. 24 až 33.

⁴ Zeman nebude jmenovat předsedu Ústavního soudu. Je ale přesvědčen, že by na to měl nárok. *Hospodářské noviny* [online]. Praha: Economia, 2023 [cit. 2023-03-01]. Dostupné z: <https://domaci.hn.cz/c1-67168660-zeman-nebude-jmenovat-predsedu-ustavniho-soudu-je-ale-presvedcen-ze-na-to-ma-narok>.

Historické kořeny

Tomáš Garrigue Masaryk

Zárodky aktivistického postavení prezidenta, který překračuje své Ústavou vymezené pravomoci, lze vidět již u prvního prezidenta. Masaryk byl silně ovlivněn ve svých představách nové ústavy prezidentským systémem a předpokládal poměrně rozsáhlé pravomoci. Tudíž se nehodlal smířit s rolí, kterou mu chtěli přisoudit českoslovenští političtí představitelé a Prozatímní ústava⁵. Okamžitě po jeho návratu do nově vzniklé republiky se rozběhl boj o jeho pravomoci.

Prozatímní ústava ve svém původní znění stavěla prezidenta spíše do pozice symbolu díky velmi krátkému taxativnímu výčtu v § 10⁶ zákona č. 37/1918 Sb., o Prozatímní ústavě, přičemž všechny jeho úkony podléhaly kontrasignaci a lhůta pro vrácení zákona podle § 11 byla jen 8 dní. Po tlaku Masaryka došlo k posílení jeho ústavních pravomocí novelizací zákonem č. 271/1919, který poněkud rozšířil rozsah jeho oprávnění například byla vytvořena možnost podávat „*občasné zprávu o stavu republiky*“⁷ a byla prodloužena doba na právo veta na 14 dnů. Nejvýznamnější změnou bylo právo jmenovat a odvolávat vládu podle § 14. Toto rozšíření nebylo ovšem pro Masaryka dostatečné. Ve finální Ústavní listině č. 121/1920 byl proto prezident znovu posílen, když došlo k posílení jeho pravomocí v § 64 ústavy. Toto rozšíření přesto pořád kopírovalo postavení prezidenta podle ústavy francouzské třetí republiky⁸, které bylo stále poměrně slabé⁹. Masarykovi se tedy nikdy nepodařilo naplnit svůj cíl ústavně silného prezidenta.

⁵ KLIMEK, Antonín. *Boj o Hrad*. Buková u Příbramě: TK, 2017. ISBN 978-80906242-4-5, str. 35.

⁶ President republiky:

- a), zastupuje stát na venek,
 - b), je nejvyšším velitelem vojska,
 - c), přijímá vyslance,
 - d), vypovídá podle usnesení Národního shromáždění válku a předkládá mu sjednaný mír ku schválení,
 - e), jmenuje důstojníky, státní úředníky a soudce počínaje VI. třídou hodnostní nahoru,
 - f), má právo prominouti nebo zmírniti tresty i právní následky trestného činu, odsouzení nebo trestu, jakož i naříditi, aby trestní řízení nebylo zahájeno, anebo zahájené trestní řízení opět bylo zastaveno.
- K vládním úkonům, jež president republiky vykonává, musí býti opatřen spolupodpis příslušného odpovědného člena vlády.

⁷ § 10b zákona č. 37/1918 Sb., ve znění od 31. 5. 1919.

⁸ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: Leges, 2010. Student (Leges). ISBN 978-80-87212-39-4, str. 335.

⁹ PAVLÍČEK, Václav. *Ústavní právo a státověda*. 3. vydání. Praha: Leges, 2020. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-468-8, str. 80.

Prezident Masaryk se ovšem nehodlal držet se svého pasivního postavení, jak lze také vidět na volbě jeho sídla – sídla českých králů. Ze svých ústavní pravomocí využíval zejména právo jmenovat a odvolávat členy vlády, kterého hojně využíval¹⁰. Díky své morální autoritě byl schopen posílit své postavení a spolu s Edvardem Benešem utvořit z Hradu jedno z mocenských center první republiky. Paradoxně jeho spolupracovníci byli většinou napojeni na nejmenší stranu v předválečných Čechách, a to s Masarykovou Českou stranou pokrokovou. Přes Edvarda Beneše ještě patrně došlo ke zprostředkování styků s Českou stranou národně socialistickou. Proto se nemohl spoléhat na přímou stranickou podporu. Skrz své poradce utvářel veřejné mínění a pomocí konzultace se zástupci největších stran se fakticky podílel na politice, přičemž se dostával do konfliktu se stranickou politikou. Hrad se pokoušel rozbít ”konkurenční” neformální politické centrum Pětka již od roku 1921/22 a opakovaně s ním vstupoval do konfrontace¹¹. Zajímavým faktem též je, že preferoval úřednické vlády před politickými a opakovaně se je pokoušel realizovat¹². Masaryk se tedy v roli prezidenta nenechal do pasivní pozice, ale materiálně se systémem blížil téměř poloprezidentskému systému¹³, jak mu předvíдалa ústavní listina, ale zaujal aktivní roli *praeter constitutionem*, přičemž také vybudoval z úřadu prezidenta silný mocenský symbol.

Gustáv Husák

Tento symbol nadále přetrvával a ovlivňoval i naprosto odlišnou éru let 1948–1989. Lze tuto symboliku považovat za jeden z důvodů proč prezident jako orgán nebyl nikdy v ČSR zrušen na rozdíl od převážné většiny východního bloku¹⁴. Jistou prestiž tohoto úřadu v této době lze v této době vidět nejen v tom, že úřad prezidenta byl téměř vždy obsazen členy předsednictva ÚV KSČ, ale i vnitrostranickými boji o tuto pozici, které narušovaly zdánlivou jednotu strany. Jedním ze zajímavých momentů tohoto období byl boj Gustáva Husáka o úřad prezidenta, který je zde řešen v kontrastu k T. G. Masarykovi.

¹⁰ KLIMEK, Antonín. *Boj o Hrad*. Buková u Příbramě: TK, 2017. ISBN 978-80906242-4-5, str. 45.

¹¹ op. cit., str. 175-176.

¹² op. cit., str. 48-49.

¹³ Tento stav sice formálně nesplňoval definice poloprezidentského systému (např. v: SARTORI, Giovanni. *Srovnávací ústavní inženýrství: zkoumání struktur, podnětů a výsledků*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. *Studijní texty* (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-94-x, str. 140), ale materiálně byl Masaryk nezávislý na poslanecké sněmovně a mohl pomocí své autority utvářet neformálně svoji politiku.

¹⁴ srov. PAVLÍČEK, Václav. *Ústavní právo a státověda*. 3. vydání. Praha: Leges, 2020. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-468-8, str. 247-248 a KUKLÍK, Jan. *Dějiny československého práva 1945-1989*. Praha: Auditorium, 2011. ISBN 978-80-87284-17-9, str. 211.

Gustáv Husák byl ve hře o prezidentství již po pádu Antonína Novotného v roce 1968, ale post připadl nakonec Ludvíku Svobodovi. Rostoucí odcizení Ludvíka Svobody s politickým vývojem ovšem vedl k postupnému konfliktu se stranou, přičemž k tomu také přispěly rostoucí zdravotní problémy Ludvíky Svobody¹⁵. Strana začala tedy hledat náhradu, přičemž zde vyvstala otázka kdo, která vedla k vnitrostranickému střetu. Tato snaha se zostrila v roce 1973 kdy se Ludvík Svoboda vyjádřil přání abdikovat a hrozící stranický spor dokonce donutil intervenovat předsedu Nejvyššího sovětu SSSR¹⁶. Za této situace se opět diskutovala možnost zrušení prezidentského úřadu, ale znovu převážila úcta k autoritě pozice¹⁷. Gustáv Husák nakonec zvítězil a 16. května 1975 získal prezidentské křeslo, přičemž bylo umožněno nahradit Ludvíka Svobodu změnou ústavy pomocí ústavního zákona č. 50/1975 Sb. Tímto vítězstvím došlo k nezpochybnitelnému upevnění pozice Gustáva Husáka v čele strany, ale musel až do Sametové revoluce odrazet útoky na svoji pozici¹⁸.

Východiska pro porevoluční stát

Jak lze jasně, vidět úřad prezidenta byl již od počátku Československa symbolicky významný a lákal k posilování pravomocí. Prezident Masaryk si představoval americký model prezidentského systému, který mu byl ovšem odňat politickým zastoupením první republiky, a proto se rozhodl neformálně kompenzovat svou ústavně slabou pozici. Lze tak už zde sledovat snahu i o neformální posílení pozice prezidenta. V tomto období také úřad prezidenta získal svoji autoritu a úctu. Proto také v období totality nebyl tento ústavní orgán zrušen po sovětském vzoru. Také byl tento úřad zastáván vedoucími osobnostmi strany z důvodu své symboliky a možnosti upevnění pozice ve straně. Boje o tento úřad, jak je vidět na příkladu Gustáva Husáka dokázaly rozpoltit stranu i po normalizační očištění. V tomto lze vidět i základ pro budoucí povahu prezidentského úřadu národ spíše rozdělovat než spojovat.

¹⁵ MACHÁČEK, Michal. *Gustáv Husák*. V Praze: Vyšehrad, 2017. ISBN 978-80-7429-388-7, str. 433-438.

¹⁶ op. cit., str. 438-441.

¹⁷ op. cit., str. 443.

¹⁸ op. cit., str. 465-474.

Tři prezidenti České republiky

Úvod

Obdařen touto morální autoritou a úctou vstoupil prezidentský úřad přijetím Ústavy č. 1/1993 Sb. do éry samostatné České republiky. Ústava jako taková byla silně inspirována prvorepublikovou ústavní listinou. Z toho také vyplývá ústavně slabé postavení prezidenta, které je ohraničeno výčtem nekontrasignovaných pravomocí v čl. 62 a kontrasignovaných podle čl. 63. Prezident je také neodpovědný ze své funkce podle čl. 54 odst. 3. Ústava tedy definuje prezidenta jako prezidenta parlamentního systému.

Ovšem již diskutované dědictví navedlo tento úřad spíše do pozice náchylné k aktivistickým zásahům do systému. Tento jev byl ještě následně umocněn přímou volbou prezidenta. Zmíněné jevy lze nejlépe vidět na vládních krizích a soudních sporech. Tyto problémy budou diskutovány v této kapitole na příkladu třech porevolučních prezidentů a jejich mimoústavního chování.

Václav Havel

Sám Václav Havel se také podílel na tvorbě nové Ústavy samostatné České republiky. Zejména sepsal preambuli, ale také ze začátku projevil přání, aby byl úřad prezidenta obsazován přímou volbou¹⁹. Již zde lze tedy vidět postupné zárodky k příchodu přímé volby prezidenta.

Václav Havel získal jednu z prvních velkou příležitost ovlivnit politiku samostatné České republiky při vládní krizi na přelomu let 1997 a 1998, kdy došlo k dezintegraci vládní koalice ohledně záhadného financování ODS. Nejprve Václav Havel neformálně pověřil Josefa Luxe vyjednáváním o nové vládě, ovšem se spíš jednalo o průzkum politické podpory pro nestranickou vládu²⁰. Tato sondáž vyústila ve jmenování polouřednické vlády Josefa Tošovského. Toto vyvolalo bouřlivou kritiku ze strany ODS pro nerespektování parlamentních principů²¹. V této době ovšem bylo do jisté míry nutné sestavit úřednickou vládu, protože nebylo pravděpodobně možné sestavit vládu stranickou při roztříštění ODS. Navíc byl zde jasný motiv vládnout pouze po nezbytnou dobu potřebnou k předčasným volbám. Prezident nakonec prosadil svého kandidáta i

¹⁹ PAVLÍČEK, Václav. *Ústavní právo a státověda*. 3. vydání. Praha: Leges, 2020. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-468-8, str. 318-320.

²⁰ BRUNCLÍK, Miloš: Role prezidenta při vládních krizích v České republice, in NOVÁK, Miroslav a Miloš BRUNCLÍK, ed. *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech – Česká republika v komparativní perspektivě*. Praha: Dokořán, 2008. Bod (Dokořán). ISBN 978-80-7363-179-6, str. 290.

²¹ op. cit.

přes nesouhlas části poslanců²². Toto jednání, ač *praeter constitutionem* lze považovat stále za ústavně přijatelné, protože nedošlo k reálné uzurpaci pravomocí a do zasahování do pravomocí ostatních ústavních orgánů.

Druhým klíčovým střetem Václava Havla, kdy došlo k rozšíření jeho pravomocí byl spor o kontrasignaci jmenování guvernéra ČNB s tehdejšími premiérem Milošem Zemanem. Toto nakonec vedlo ke kompetenčnímu sporu, který vedl k nálezů Ústavního soudu Pl. ÚS 14/01. Při prosté četbě Ústavy čl. 63 odst. 2 a chybějícího přímého zmocnění k jmenování guvernéra ČNB v čl. 62 písm. k) dojit k tomu, že by jmenování guvernéra ČNB, jehož pozice je vytvořena teprve zákonem o České národní bance, mělo být kontrasignováno. Ústavní soud ovšem rozhodl, že toto spadá pod nekontrasignované pravomoci ve smyslu čl. 62. Mimo jiné k tomuto názoru Ústavní soud došel také protože uznával prezidenta jako zástupce čtvrté, nezávislé moci: *“S tím lze sice v obecné rovině souhlasit, současně však nelze než namítnout, že i v demokratickém právním státě a při parlamentní formě vlády může být opatřením těmito principům zcela vyhovujícím vyloučení vládní kontrasignace tam, kde zvláštní důvody opravňují ochranu instituce, jež má být dle Ústavy v hlavních směrech své činnosti nezávislá na vládě, neboť právo kontrasignace by umožňovalo vládě přinejmenším rozhodovat o personálním složení Bankovní rady. Za těchto okolností je jmenovací právo, prováděné nadstranickým prezidentem – sice po konzultacích – avšak bez přímé vazby na souhlas vlády, složené z představitelů jedné nebo více politických stran, součástí záruk nezávislosti ČNB. Nezávislost ČNB je ústavní hodnotou, jež vyplývá jak z článku 98 Ústavy (“do její činnosti lze zasahovat pouze na základě zákona”) a z jeho umístění v samostatné hlavě šesté Ústavy, tak i z článku 62 písm. k) Ústavy a ze zákona o ČNB, zejména pak z § 9 odst. 1 tohoto zákona (při zabezpečování svého hlavního cíle je ČNB nezávislá na pokynech vlády).”*²³. Toto rozhodnutí a zařazení prezidenta do čtvrté moci bylo nejen ovlivněno ústavou, ale také osobou prezidenta Havla a jeho morálními zárukami. U pozdějších prezidentů došlo k odklonu od tohoto širokého vymezení a částečného zařazení zpět do výkonné moci, jak bude diskutováno níže.

²² Zde si Havel pomohl i pohrůzkou odkladu předčasných voleb. Srov. BRUNCLÍK, Miloš, Role prezidenta při vládních krizích v České republice, in NOVÁK, Miroslav a Miloš BRUNCLÍK, ed. *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech – Česká republika v komparativní perspektivě*. Praha: Dokořán, 2008. Bod (Dokořán). ISBN 978-80-7363-179-6, str. 291.

²³ nálezn sp. zn. Pl. ÚS 14/01 ze dne 20. 6. 2001 (N 91/22 SbNU 267; 285/2001 Sb.)

Třetím momentem prezidentství, kdy si Václav Havel *praeter constitutionem* hodlal rozšiřovat své pravomoci bylo nejprve jeho zdráhání jmenovat několik ministrů a následně odmítání jmenovat Miroslava Grégra za ČSSD do funkce místopředsedy vlády. Odmítal ho jmenovat na základě filosofických výhrad než politických²⁴. Zde ovšem nakonec ke kompetenčnímu sporu nedošlo, protože prezident Havel ustoupil a jmenoval ho do funkce. Odmítání jmenovat ministry se ovšem za jeho nástupců stalo častějším. Jedním z dalších jmenovacích sporů bylo odmítnutí návrhu Poslanecké sněmovny jmenovat viceprezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu Františka Brožíka za sociální demokracii i jeho prezidenta Lubomíra Voleníka za Občanskou demokratickou stranu a s požádal o nové návrhy od nově zvolené sněmovny. Lubomír Voleník byl nakonec po průtazích znovu jmenován, ovšem František Brožík nakonec jmenován nebyl a místo něj obsadil pozici Dušan Tešnar. Toto je jeden z prvních případů, kdy došlo k zablokování jmenování prezidentem z důvodu jeho nesoučinnosti.

Václav Klaus

Po Václavu Havlovi převzal prezidentský úřad Václav Klaus. Václav Klaus se snažil co nejvíce se odlišit od Václava Havla, a to i svojí aktivitou. Jako prezident byl podstatně aktivističtější a často překračoval Ústavou vyměřené pravomoci.

V období Václava Klause došlo k většímu množství vládních krizí a na některých z nich lze ukázat postupný posun k většímu aktivismu. Při krizi na přelomu června a srpna 2004 nepřekročil své ústavní pravomoci a do jisté míry fungoval skutečně jako moderátor sporů. Ovšem zde se objevuje jako zajímavost, že již zde se odmítl řídit přáním své původní strany (ODS) a odmítl usilovat o předčasné volby²⁵.

V další vládní krizi, která vznikla v roce 2005 z důvodu nejasného financování bytu premiéra Stanislava Grosse, již začal testovat limity Ústavy. Prezident zde odmítl přijmout demise tří ministrů KDU-ČSL. Následně podali ovšem demisi další ministři, a proto si vymínil prezident přijetí demisí tím, že zrekonstruovaná vláda požádá o důvěru poslanecké sněmovny. Tomuto

²⁴ Se jmenováním některých ministrů měli problém Havel i Klaus. Nakonec ale ustoupili. *IROZHLAS.cz* [online]. Praha: Český rozhlas, 2018 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/miroslav-poche-prezident-klaus-zeman-havel_1806171955_pj.

²⁵ BRUNCLÍK, Miloš: Role prezidenta při vládních krizích v České republice, in NOVÁK, Miroslav a Miloš BRUNCLÍK, ed. *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech – Česká republika v komparativní perspektivě*. Praha: Dokořán, 2008. Bod (Dokořán). ISBN 978-80-7363-179-6, str. 293.

požadavku nakonec premiér vyhověl. Toto odmítání přijetí demisí je sporné, podle některých autorů je toto v diskreci prezidenta republiky²⁶, podle dalších jen pouze není stanovena lhůta pro přijetí demise²⁷.

Klaus se také mnohem častěji zdráhal jmenovat ministry. Jako příklad lze uvést Davida Ratha, Milana Urbana nebo Karla Schwarzenberga. Ve všech případech ovšem nakonec ke jmenování došlo a nikdy nedošlo ke kompetenčnímu sporu. Pokud nevyplývala povinnost jmenovat ministra z Ústavy lze zde tedy uvažovat, zda zde nebyla založena ústavní zvyklost, která by vážala i další prezidenty.

Závažným prohřeškem Václava Klause bylo váhání s ratifikací mezinárodních smluv. Tento problém lze uvést na třech příkladech, a to Dodatkovém protokolu k Evropské sociální chartě, Římském statutu Mezinárodního trestního soudu a Lisabonské smlouvě. Dodatkový protokol byl ratifikován až po výzvě Senátu 5. 3. 2012. K ratifikaci Římského statutu došlo až po 8 měsících. Nejpodstatnější bylo prodlení v případě Lisabonské smlouvy, které bylo téměř dvouleté. Tento prohřešek byl také uveden v neúspěšné ústavní žalobě pro velezradu podle čl. 65 Ústavy²⁸. I když Ústava nestanovuje lhůtu, měl by prezident jednat bez zbytečných odkladů²⁹. Těmito prodleními dochází k paralyzaci zahraniční politiky, kterou provádí vláda na základě čl. 67 Ústavy a fakticky si prezident uzurpuje pravomoci na poli zahraniční politiky, v rozporu se svojí neodpovědností.

Dalším neméně závažným zásahem do ústavního pořádku bylo odmítání jmenování justičních čekatelů, kteří nedosáhli věku 30 let i když přechodové ustanovení zákona o soudech a soudcích se toto ustanovení netýkalo dosavadních justičních čekatelů³⁰. Tento případ eskaloval v rozsudku NSS ve věci justičního čekatele Petra Langera. NSS zde nevnímá prezidenta jako vykonavatele čtvrté neutrální moci ale jako zástupce moci výkonné: ” *Prezident republiky je orgánem moci*

²⁶ srov. KOUDELKA, Zdeněk. *Prezident republiky*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018. Teoretik. ISBN 978-80-7502-126-7, str. 183-184.

²⁷ srov. PAVLÍČEK, Václav. *Ústavní právo a státověda*. 3. vydání. Praha: Leges, 2020. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-468-8, str. 866.

²⁸ srov. usnesení sp. zn. Pl. ÚS 17/13 ze dne 27. 3. 2013 (U 4/68 SbNU 521).

²⁹ srov. PAVLÍČEK, Václav. *Ústavní právo a státověda*. 3. vydání. Praha: Leges, 2020. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-468-8, str. 846 a nálezn. sp. zn. Pl. ÚS 29/09 ze dne 3. 11. 2009 (N 233/55 SbNU 197; 387/2009 Sb.)

³⁰ Justiční čekatelé, kteří byli v pracovním poměru podle dosavadní právní úpravy, jsou považováni za justiční čekatele podle tohoto zákona.

(Zákon č. 79/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, Čl. XV)

výkonné. Tuto roli mu přisuzuje samotná systematika Ústavy České republiky, která jej v hlavě třetí řadí do moci výkonné. Stejný závěr plyne i z rozboru kompetencí prezidenta republiky; jak již zdejší soud obecněji konstatoval, při vymezení pojmu *správní orgán pro účely § 4 s. ř. s.* je třeba mít na zřeteli nikoliv pouze konkrétní personální obsazení či organizační strukturu posuzovaného subjektu, nýbrž souhrn a charakteristiku jím vykonávaných kompetencí³¹. Původní široké vymezení Ústavního soudu bylo již neudržitelné pod vlivem konání nového prezidenta a bylo nutného ho zpět zařadit do moci výkonné. Znovu zde došlo k řešení nestanovených lhůt vůči rozhodování prezidenta: *” Je pravda, že žádný předpis nestanoví prezidentovi republiky lhůtu, v níž by měl na podnět vlády adekvátně reagovat jmenováním předložených kandidátů, anebo vydáním formálního písemného aktu, v němž také odůvodní, proč jmenování neprovede. Stejně tak je nutné přisvědčit argumentaci žalovaného v tom, že čl. 38 odst. 2 Listiny se vztahuje pouze na rozhodování orgánů soudních a nikoliv na rozhodovací činnost správních orgánů. Jak však Nejvyšší správní soud již výše poukázal, rozhodování prezidenta republiky se neodehrává v právním vakuu, ale je vázáno stejnými principy jako veškerý výkon státní moci: striktní zákonností, zákazem libovůle a z toho plynoucími požadavky na konzistenci a předvídatelnost rozhodování.”*³². Nejvyšší správní soud sice konstatoval, že prezident zde svévolně zasahuje do subjektivních práv, ovšem určil že se jedná pouze o morální apel: *” Lze tedy uzavřít, že žalovaný zůstává nečinný vůči podnětu vlády. Děje se tak k újmě veřejných subjektivních práv žalobce. Nejvyšší správní soud ani Městský soud v Praze nedisponují pravomocí k tomu, aby v případě prezidentovy nečinnosti nahradily jeho úkon svým vlastním rozhodnutím. V tomto ohledu má rozhodnutí Městského soudu v Praze vskutku toliko povahu morálního apelu”*³³. Václav Klaus zde tedy vystupoval jako orgán moci výkonné, kdy svévolně nedodržoval lhůty, ovšem kvůli svému postavení došel NSS k závěru, že nedisponuje pravomocí nahradit rozhodnutí. Jde tedy o naprosto rušivý zásah do soudní moci I tento případ byl uveden v ústavní žalobě na prezidenta republiky³⁴.

Dalším markantním zásahem do soudní moc byl odvolání předsedkyně Nejvyššího soudu v roce 2006. Tento zásadní spor vedl k sérii nálezů Ústavního soudu, kde došlo k zvrácení tohoto

³¹ rozsudek NSS sp. zn. 4 Ans 9/2007-197 ze dne 21. 5. 2008.

³² op. cit.

³³ op. cit.

³⁴ srov. usnesení sp. zn. Pl. ÚS 17/13 ze dne 27. 3. 2013 (U 4/68 SbNU 521).

zásahu³⁵. Zde Ústavní soud dokonce musel vysloveně říct, že v ústavní rovině princip "kdo jmenuje, odvolává": " *Pravidlo, podle kterého "kdo jmenuje, odvolává", je naprosto logické v případech, kdy se jedná o přímý vztah nadřízenosti či podřízenosti. Takový vztah však není mezi prezidentem republiky a předsedou Nejvyššího soudu (stojícím dle čl. 92 Ústavy v čele vrcholného orgánu soudní moci)*"³⁶. V tomto případě došlo tedy aktivismem prezidenta k administrativní paralýze Nejvyššího soudu a tento spor musel být následně řešen soudní cestou.

Posledním, ale neméně závažným problémem, který zde bude řešen je dlouhodobé nejmenování soudců Ústavního soudu. Zde eventuálně hrozila paralyzace Ústavního soudu z důvodu nečinnosti prezidenta, který nebyl ochoten jmenovat soudce akceptovatelné pro tehdy levicový senát. Tento důvod se také objevil v ústavní žalobě³⁷.

Miloš Zeman

V případě Miloše Zemana došlo k zásadní změně, protože došlo k zavedení přímé volby prezidenta ústavní novelou 71/2012 Sb. Toto mělo i nemělo vliv na postavení prezidenta. Reálně nepřibyly žádné pravomoci, které by český ústavní systém směřovaly k poloprezidentskému systému, a tudíž takto se postavení prezidenta nezměnilo. Ovšem přímou volbou došlo k podstatnému posílení legitimacy prezidenta, což vedlo, jak bude dále vidět, k znásobení již před tím viděnému prezidentskému aktivismu.

Prvním a nejmarkantnějším znamením Zemanova období byla vláda Jiřího Rusnoka v roce 2013. Úřednické vládě se nepodařilo získat důvěru Poslanecké sněmovny a nadále vládla v demisi, protože prezident Zeman měl ještě další pokus na jmenování vlády podle čl. 68 odst. 4. Ústavy. Takto tedy vládl de facto prezidentský kabinet po dobu od 13. srpna do 29. ledna.

Opakovali se také jmenovací problémy. Prvním z nich bylo nejmenování profesorů, kteří sice splňovali všechny požadavky a byli navrženi fakultou ovšem prezident Zeman je bez jakéhokoliv odůvodnění odmítl jmenovat. Zde došlo k navázání na kauzu nejmenování soudců a tento spor opět směřoval k soudu, který z předchozí judikatury NSS vycházel³⁸. Napadené rozhodnutí o

³⁵ nález sp. zn. Pl. ÚS 18/06 ze dne 11. 7. 2006 (N 130/42 SbNU 13; 397/2006 Sb.), nález sp. zn. Pl. ÚS 17/06 ze dne 12. 12. 2006 (N 222/43 SbNU 457), nález sp. zn. II. ÚS 53/06 ze dne 12. 9. 2006 (N 159/42 SbNU 305), nález sp. zn. Pl. ÚS 87/06 ze dne 12. 9. 2007 (N 139/46 SbNU 313).

³⁶ nález sp. zn. II. ÚS 53/06 ze dne 12. 9. 2006 (N 159/42 SbNU 305).

³⁷ srov. usnesení sp. zn. Pl. ÚS 17/13 ze dne 27. 3. 2013 (U 4/68 SbNU 521).

³⁸ srov. bod 40 rozsudku Městského soudu v Praze č. j. 10 A 174/2016-143 ze dne 27.04.2018.

nejmenování bylo následně zrušeno jako nepřezkoumatelné podle § 76 odst. 1 písm. a) s. ř. s.: ”*Odůvodnění však již napadené rozhodnutí postrádá. Žalovaný v rozhodnutí neuvedl důvody, které jej vedly k tomu, že se s návrhy neztotožnil. Ohledně těchto důvodů odkázal na tiskovou zprávu mluvčího prezidenta republiky zveřejněnou na internetu. Soud konstatuje, že takový postup neodpovídá požadavkům kladeným na odůvodnění rozhodnutí základními zásadami činnosti správních orgánů a judikaturou správních soudů*”³⁹.

Dalším a jmenovacím problémem bylo opakované nejmenování ministrů. Zde již na rozdíl od přechodných případů prezident definitivně odmítl jmenovat ministra a k tomuto prohřešku došlo opakovaně. Nejdřív odmítl jmenovat Miroslava Pocheho jako ministra zahraničních věcí v roce 2018⁴⁰ a Michala Šmardu ministrem kultury v roce 2019⁴¹. Zde premiér Andrej Babiš ovšem ustoupil a odmítl jít do kompetenčního sporu. Další pokus o nejmenování se stal v roce 2021 když prezident Zeman odmítal jmenovat Jana Lipavského ministrem zahraničních věcí. Ovšem zde neustál nekompromisní postoj premiéra Fialy, a nakonec Jana Lipavského jmenoval. Na závěru svého funkčního období opět odmítl jmenovat ministra, tentokrát Petra Hladíka, ministrem životního prostředí. Zde reálně hrozil vznik kompetenčního sporu, ovšem z důvodu končícího mandátu nebyl zahájen.

Dalším excesem v závěru funkčního období bylo oznámení záměru jmenovat nového předsedu Ústavního soudu, přičemž dosavadnímu předsedovi Pavlu Rychetskému končil mandát až po konci mandátu prezidenta⁴². Tímto krokem by došlo k reálné paralýze Ústavního soudu. Nakonec k tomuto kroku nedošlo, a i jen toto oznámení dokázalo reálně vyvolat krizi.

³⁹ rozsudek Městského soudu v Praze č. j. 10 A 174/2016-143 ze dne 27.04.2018.

⁴⁰ Zeman stále odmítá jmenovat Pocheho ministrem zahraničí. Navzdory ČSSD. *ČT 24* [online]. Praha: Česká televize, 2018, 29. 8. 2018 [cit. 2023-03-30]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2579878-zeman-stale-odmita-jmenovat-pocheho-ministrem-zahranici-navzdory-cssd>.

⁴¹ Prezident nejmenuje Šmardu ministrem kultury. Chce po Hamáčkovi nového kandidáta. *ČT 24* [online]. Praha: Česká televize, 2019, 14. 8. 2019 [cit. 2023-03-30]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2896577-prezident-nejmenuje-smardu-ministrem-kultury-chce-po-hamackovi-noveho-kandidata>.

⁴² Pavlu Rychetskému končil mandát až 6. 8. 2023, přičemž Zemanovi končil mandát už 9. 3. 2023.

Obecné závěry

Aktivismus, význam funkce a nadstranickost

V období první republiky, i po sametové revoluci, byl prezident vždy do určité míry aktivní. Aktivita sama o sobě nevádí, problematickou a rušivou se stává až ve chvíli, kdy prezident začíná zasahovat do politiky. Tato přehnaná aktivita jde navíc do rozporu s prezidentovou neodpovědností podle čl. 54 odst. 3, která ho fakticky oslabuje a měla by mu bránit tvořit vlastní politiku⁴³.

Prezident je také často vnímán jako nadstranický. Tento prvek lze vysledovat také k prvnímu prezidentu T. G. Masarykovi a došlo k opakování podobné situace v osobě Václava Havla, který si zachovával odstup od stran a později proslul svými “polibky smrti”⁴⁴. Další dva prezidenti ovšem pocházeli ze zavedených stran, ale měli s nimi opakované politické spory po dobu jejich prezidentství. Václav Klaus se postupně začal odcizovat s politikou ODS⁴⁵ a začal také rozdávat “polibky smrti”⁴⁶. K tomuto kontrastuje cesta Miloše Zeman, který byl *de facto* vyštípán vlastní stranou v jeho neúspěšné kandidatuře na prezidenta pod vlajkou ČSSD. Po sečtení výsledků vyšlo najevo, že všichni poslanci a senátoři ČSSD pro něj reálně nemohli hlasovat⁴⁷. Následně se stáhl z politiky a v roce 2007 ze strany vystoupil. Konflikt s vedením ČSSD měl ovšem i nadále a snažil se na ni uplatňovat svůj vliv, například při Lánském puči. Nadstranickost tedy po Václavu Havlovi vedla spíše ke konfliktům s parlamentní reprezentací než k smířlivému tónu. To ostatně není překvapivé, jelikož tato nadstranickost vznikla po samotném konfliktu se stranami.

Prezident je navíc v současné době velmi symbolická funkce na základě historického vývoje od T. G. Masaryka. Symbolismus lze do jisté míry vidět i na sídle prezidenta – Pražském hradu, zcela monarchistickém prvku. Z řady okolností se tedy prezident vymyká běžnému postavení a má

⁴³ srov. KYSELA, Jan. Ústava mezi právem a politikou: úvod do ústavní teorie. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-7502-022-2, str. 312.

⁴⁴ Lze to vidět například na jeho podpoře Strany zelených ve volbách do Evropského parlamentu v roce 2009 kde naprosto propadli se ziskem 2,06 %.

⁴⁵ BRUNCLÍK, Miloš: Role prezidenta při vládních krizích v České republice, in NOVÁK, Miroslav a Miloš BRUNCLÍK, ed. *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech – Česká republika v komparativní perspektivě*. Praha: Dokořán, 2008. Bod (Dokořán). ISBN 978-80-7363-179-6, str. 297.

⁴⁶ Například také ve volbách do Evropského parlamentu podporoval Svobodné, kteří také neuspěli s pouhým ziskem 1,27 %.

⁴⁷ HLOUŠEK, Vít: Přímá volba prezidenta – český kontext, in NOVÁK, Miroslav a Miloš BRUNCLÍK, ed. *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech – Česká republika v komparativní perspektivě*. Praha: Dokořán, 2008. Bod (Dokořán). ISBN 978-80-7363-179-6, str. 297.

až “polobožské postavení”, nežli to, které by mu přisuzoval ústavní pořádek⁴⁸. Toto může být spíše stmelující prvek než rušící a mohl by působit jako svorník společnosti v monarchistickém smyslu⁴⁹. Ale také jak bylo ukázáno na příkladu Gustáva Husáka, a lze to vidět i na současných přímých volbách, k tvrdým bojům o prezidentské křeslo.

Dopady přímé volby

Toto soupeření mě přímo vede ke změnám, jaké zavedla přímá volba. Dopady přímé volby na ústavní systém a prezidenta, byly značné a přinesly mnoho změn. Ovšem nedošlo k posunu k prezidentskému systému ani poloprezidentskému⁵⁰. Ovšem došlo k velmi podstatnému posílení legitimacy prezidenta. Tím se tato funkce dostává do poněkud zvláštního postavení, protože má silnou legitimitu, ale nemá pravomoci, aby byl schopen vykonávat vlastní politiku. Takové nastavení právě může vést k řadě konfrontací mezi parlamentem a prezidentem⁵¹, ve kterém se bude prezident zaštiťovat svým mandátem od voličů. Můžeme šířeji vykládat prezidentské pravomoci⁵² a snažit se zhojit jejich nedostatek, ale toto nemůže nikdy plně překlenout propast mezi poloprezidentským a parlamentním prezidentem.

Boj o přízeň voličů také nepomáhá moderačnímu aspektu ze své povahy. Prezident se zde musí snažit být vidět a získat si znovu hlasy voličů na další období což může přímo vést k politickým konfliktům s premiérem: *“Přímá volba totiž neutralitě nesevědí. Role zprostředkující instance, moderátora spojujícího strany důvěrou a porozuměním, je snazší pro dědičné panovníky. Je to role méně viditelná: “pouvoir neutre” je koneckonců také “invisible modérateur”.* Jenže volený

⁴⁸ Podrobný popis všech důvodů k tomuto vedoucích např. v: BRUNCLÍK, Miloš a Michal KUBÁT. *Kdo vládne Česku?: poloprezidentský režim, přímá volba a pravidla hry*. Brno: Barrister & Principal Publishing, 2017. ISBN 978-80-7485-122-3, str. 65-75.

⁴⁹ PINZ, Jan. Historicko právní pohled na postavení prezidenta republiky. Scientific Papers of the University of Pardubice. Series D. Faculty of Economics and Administration [online]. Pardubice: University of Pardubice, Faculty of Economics and Administration, 2000, (5), 148 [cit. 2023-04-06]. ISSN 1211-555X.

⁵⁰ BRUNCLÍK, Miloš a Michal KUBÁT. *Kdo vládne Česku?: poloprezidentský režim, přímá volba a pravidla hry*. Brno: Barrister & Principal Publishing, 2017. ISBN 978-80-7485-122-3, str. 122-123.

⁵¹ KYSELA, Jan. Ústava mezi právem a politikou: úvod do ústavní teorie. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-7502-022-2, str. 314.

⁵² ANTOŠ, Marek. Pravomoci prezidenta republiky po zavedení přímé volby. *Acta Universitatis Carolinae. Iuridica* [online]. Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2011, (4), 27-41 [cit. 2023-04-06]. ISSN 0323-0619.

činník potřebuje být vidět, zejména při zamýšlené opětovné kandidatuře.”⁵³. Tyto problémy se zejména ukázaly při ustanovení prezidentské vlády Jiřího Rusnoka.

Dalším problémem, který z této ústavní novely vzniknul, je oslabení Senátu při podávání ústavní žaloby podle čl. 65 odst. 2, ke které je navíc potřeba souhlasu Poslanecké sněmovny. Ta navíc musí souhlasit tří pětinovou většinou všech poslanců podle čl. 65 odst. 3. Tímto dochází k reálnému oslabení odpovědnosti prezidenta. Ovšem odpovědnost je spojená s vládnutím⁵⁴. O to více by tedy měl být prezident zdrženlivější ve výkonu svých pravomocí.

Přímá volba ústavní systém spíše destabilizovala a nasměrovala prezidenta do střetů s Parlamentem. A díky tomu, že prezident visí v něčem, co bych nazval “pravomočným vakuem” a premiér proti němu nemá žádné prostředky, se dostává systém efektivně do patu. Jako příklad takového patu může být uvedeno nejmenování Petra Hladíka, kde se muselo čekat na konec Zemanova mandátu.

Jmenovací problémy

Většina krizí kolem úřadu prezidenta konstantně vzniká na základě jeho jmenovacích pravomocí. Tyto problémy vznikají jak konáním prezidenta, tak i jeho nekonáním. Lze je dále rozdělit na jmenování, ke kterým je potřeba součinnost s ostatními orgány a ke kterým není třeba.

Opětovně se zde objevuje konflikt v podobě odmítání jmenování ministrů, který se objevil v nějaké formě u každého porevolučního prezidenta. Většinou až do nástupu Zemana se podařilo tuto krizi vyřešit jednáním. V případě prezidentství Zemana se ovšem několikrát jednalo o krize destabilizující nebo blokující vládu, kdy nedošlo ke jmenování tří ministrů. Někteří autoři argumentují, že nemůže být potlačena vůle prezidenta⁵⁵, toto ovšem musí být odmítnuto na základě principu parlamentní vlády a faktu, že premiér je tvůrcem vlády⁵⁶. V těchto případech převážně

⁵³ KYSELA, Jan. *Dělba moci v kontextu věčného hledání dobré vlády*. Praha: Leges, 2019. Teoretik. ISBN 978-80-7502-399-5, str. 188.

⁵⁴ PAVLÍČEK, Václav. *Ústavní právo a státověda*. 3. vydání. Praha: Leges, 2020. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-468-8, str. 839-840.

⁵⁵ srov. KOUDELKA, Zdeněk: Vztah prezidenta a vlády v oblasti jmenování, in ŠIMÍČEK, Vojtěch, ed. *Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2008. ISBN 978-80-210-4520-0, str. 172-174, KOUDELKA, Zdeněk. *Prezident republiky*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018. Teoretik. ISBN 978-80-7502-126-7, str. 177.

⁵⁶ PAVLÍČEK, Václav. *Ústavní právo a státověda*. 3. vydání. Praha: Leges, 2020. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-468-8, str. 886.

funguje prezident jako rušivý element. Odmítání jmenování by měl být užito pouze pro krajní případy. Dalším podobným případem je odmítání jmenování prezidenta a viceprezidenta NKÚ.

Dalším případem je nejmenování funkcí s kontrasignací nebo jinou formou potvrzení. V těchto případech obvykle třetí orgán chce, aby prezident jednal, ale prezident odmítá součinnost. Vláda by si ovšem měla prosadit svoji pozici: *“Často tedy odpovědný činitel, tj. vláda prosazuje svoji vůli vůči činiteli neodpovědnému, tj. hlavě státu, takže vlastně nejde o prezidentské kompetence korigované vládou, ale o vládní kompetence korigované prezidentem.”*⁵⁷. Zde se prezident staví do rušivé pozice a teoreticky by mohl sehrát až ničivou roli. Jedná se zejména o jeho nenavrhování ústavních soudců Senátu, kde by v krajním případě mohlo dojít až k faktické likvidaci Ústavního soudu. Ovšem nežádoucí jsou také jeho zásahy do jmenování soudců⁵⁸ a profesorů. Zajímavý je též kompetenční spor o kontrasignaci jmenování guvernéra ČNB, u kterého se domnívám, že by Ústavní soud ve světle judikatury NSS spíše rozhodl obráceně.

Konfliktem, kde jednal prezident zcela samostatně a v tomto případě nejmenoval dalšího premiéra, byla nepochybně Rusnokova vláda. Zde se jednalo o zcela jasný pokus o vytvoření prezidentské vlády proti vůli Poslanecké sněmovny a plně závisela na vůli neodpovědného prezidenta⁵⁹. Ostatně se Zeman sám vyjádřil, že chtěl posunout Česko k prezidentskému systému⁶⁰. Rušivý prvek je zde tedy zcela nepopiratelný.

Další rušivé působení

Dalším ještě nerozebíraným problémem je odmítání podepisování mezinárodních smluv. Zde již došlo k dojednání vládou a schválení Parlamentem, ovšem prezident zde jednostranně zablokuje politiku. Zde by se mělo uplatnit to samé jako u odmítání součinnosti při nejmenování. Reálně se ovšem jedná o paralyzaci zahraniční politiky prezidentem a o rušivé jednání ze strany prezidenta.

⁵⁷ KYSELA, Jan. Ústava mezi právem a politikou: úvod do ústavní teorie. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-7502-022-2, str. 312

⁵⁸ Případ nejmenování soudců je ovšem hájitelný, srov.: WINTR, Jan. Smí prezident republiky nejmenovat způsobilého kandidáta soudcem?: usnesení Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 21. 5. 2008, sp. zn. 4 Ans 9/2007-197. Jurisprudence [online]. 2008 [cit. 2023-04-06].

⁵⁹ srov. BRUNCLÍK, Miloš a Michal KUBÁT. *Kdo vládne Česku?: poloprezidentský režim, přímá volba a pravidla hry*. Brno: Barrister & Principal Publishing, 2017. ISBN 978-80-7485-122-3, str. 107-111.

⁶⁰ Zeman: Při jmenování Rusnokovy vlády mi šlo o snahu posunout Česko k prezidentskému systému. *IROZHLAS.cz* [online]. Praha: Český rozhlas, 2023 [cit. 2023-04-04]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/zeman-valorizace-babis-snemovna-partie_2303051136_mst.

Jistou “novinkou”, se kterou přišel prezident Zeman je vyvolání krize už pouhým neformálním prohlášením. U ohlášení úmyslu jmenovat nového předsedu Ústavního soudu nedošlo k použití žádné pravomoci. Ovšem již to stačilo při předchozí historii k vytvoření oprávněného strachu. Lze to považovat za postupný výsledek gradace rušivého působení prezidentů.

Závěr

Prezident je historicky silně podmíněný orgán a již T. G. Masaryk se dlouhodobě snažil o rozšíření jeho pravomocí. Ústava ho sice usazovala do pasivního postavení, ovšem Masaryk byl aktivní a skrz neformální skupinu Hrad mohl ovlivňovat politiku první republiky. Prezident jako symbol rovněž přetrval skrz období komunismu a sváděli se o tuto pozici tvrdé boje, jak je vidět na příkladu Gustáva Husáka.

Tato determinace se nakonec odráží v aktivitě všech tří polistopadových prezidentů. Mohla by být použita k moderační funkci. Místo toho se prezident spíše dostává s pokračujícím časem do konfliktu s Poslaneckou sněmovnou a vládou. Tyto spory byly posíleny zavedením přímé volby, která posunula prezidentský úřad do více exponované pozice, kdy musí bojovat o hlasy voličů. Toto vylučuje moderační funkci ze své povahy. Nejčastějšími problémy jsou jmenovací spory, které jsou zejména vidět při jmenování ministrů, ale neomezují se pouze na ně. Další problémy vyplývají u kontrasignovaných pravomocí, kdy prezident nejedná i když si tak premiér přeje.

V reakci na všechny tyto závěry docházím k výsledku, že prezident ve své současné podobě působí tak, že spíše vyvolává konflikty v českém ústavním systému, místo toho, aby je řešil. Navíc se četnost a intenzita těchto konfliktů postupně zvyšuje.

Seznam použitých pramenů

Monografie, učebnice, sborníky

PAVLÍČEK, Václav. Ústavní právo a státověda. 3. vydání. Praha: Leges, 2020. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-468-8.

WINTR, Jan. Principy českého ústavního práva. 5. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-822-8.

ŠIMÍČEK, Vojtěch, ed. Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2008. ISBN 978-80-210-4520-0.

KLIMEK, Antonín. Boj o Hrad. Buková u Příbramě: TK, 2017. ISBN 978-80906242-4-5.

MALÝ, Karel. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. Praha: Leges, 2010. Student (Leges). ISBN 978-80-87212-39-4.

SARTORI, Giovanni. Srovnávací ústavní inženýrství: zkoumání struktur, podnětů a výsledků. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-94-x.

KUKLÍK, Jan. Dějiny československého práva 1945-1989. Praha: Auditorium, 2011. ISBN 978-80-87284-17-9.

MACHÁČEK, Michal. Gustáv Husák. V Praze: Vyšehrad, 2017. ISBN 978-80-7429-388-7.

NOVÁK, Miroslav a Miloš BRUNCLÍK, ed. Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech – Česká republika v komparativní perspektivě. Praha: Dokořán, 2008. Bod (Dokořán). ISBN 978-80-7363-179-6.

KOUDELKA, Zdeněk. Prezident republiky. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018. Teoretik. ISBN 978-80-7502-126-7.

KYSELA, Jan. Ústava mezi právem a politikou: úvod do ústavní teorie. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-7502-022-2.

BRUNCLÍK, Miloš a Michal KUBÁT. Kdo vládne Česku?: poloprezidentský režim, přímá volba a pravidla hry. Brno: Barrister & Principal Publishing, 2017. ISBN 978-80-7485-122-3.

KYSELA, Jan. Dělbba moci v kontextu věčného hledání dobré vlády. Praha: Leges, 2019. Teoretik. ISBN 978-80-7502-399-5.

Články

PINZ, Jan. Historicko právní pohled na postavení prezidenta republiky. Scientific Papers of the University of Pardubice. Series D. Faculty of Economics and Administration [online]. Pardubice: University of Pardubice, Faculty of Economics and Administration, 2000, (5), 148 [cit. 2023-04-06]. ISSN 1211-555X.

ANTOŠ, Marek. Pravomoci prezidenta republiky po zavedení přímé volby. Acta Universitatis Carolinae. Iuridica [online]. Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2011, (4), 27-41 [cit. 2023-04-06]. ISSN 0323-0619.

WINTR, Jan. Smí prezident republiky nejmenovat způsobilého kandidáta soudcem?: usnesení Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 21. 5. 2008, sp. zn. 4 Ans 9/2007-197. Jurisprudence [online]. 2008 [cit. 2023-04-06].

Judikatura

Nález sp. zn. Pl. ÚS 14/01 ze dne 20. 6. 2001 (N 91/22 SbNU 267; 285/2001 Sb.).

Usnesení sp. zn. Pl. ÚS 17/13 ze dne 27. 3. 2013 (U 4/68 SbNU 521).

Rozsudek NSS sp. zn. 4 Ans 9/2007-197 ze dne 21. 5. 2008.

Nález sp. zn. Pl. ÚS 18/06 ze dne 11. 7. 2006 (N 130/42 SbNU 13; 397/2006 Sb.).

Nález sp. zn. Pl. ÚS 17/06 ze dne 12. 12. 2006 (N 222/43 SbNU 457).

Nález sp. zn. II. ÚS 53/06 ze dne 12. 9. 2006 (N 159/42 SbNU 305).

Nález sp. zn. Pl. ÚS 87/06 ze dne 12. 9. 2007 (N 139/46 SbNU 313).

Rozsudek Městského soudu v Praze č. j. 10 A 174/2016-143 ze dne 27.04.2018.

Právní předpisy

Zákon č. 37/1918 Sb., o Prozatímní ústavě.

Zákon č. 121/1920 Sb., jímž se uvozuje ústavní listina Československé republiky.

Zákon č. 271/1919 Sb., kterým se mění zákon o Prozatímní ústavě.

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

Zákon č. 79/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

Ústavní zákon č. 71/2012 Sb., kterým se mění ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů.

Ostatní zdroje

Přímá volba prezidenta byla podle politologa Balíka chyba, prohlubuje příkopy. České noviny [online]. Praha: ČTK, 2022 [cit. 2023-03-01]. Dostupné z:

<https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/prima-volba-prezidenta-byla-podle-politologa-balika-chyba-prohlubuje-prikopy/2285474>.

Bašta trvá na tom, že by odvolal vládu. Deník N [online]. Praha: N Media, 2023 [cit. 2023-03-01]. Dostupné z: <https://denikn.cz/minuta/1053045/>.

Zeman nebude jmenovat předsedu Ústavního soudu. Je ale přesvědčen, že by na to měl nárok. Hospodářské noviny [online]. Praha: Economia, 2023 [cit. 2023-03-01]. Dostupné z: <https://domaci.hn.cz/c1-67168660-zeman-nebude-jmenovat-predsedu-ustavniho-soudu-je-ale-presvedcen-ze-na-to-ma-narok>.

Se jmenováním některých ministrů měli problém Havel i Klaus. Nakonec ale ustoupili. IROZHLAS.cz [online]. Praha: Český rozhlas, 2018 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/miroslav-poche-prezident-klaus-zeman-havel_1806171955_pj.

Zeman stále odmítá jmenovat Pocheho ministrem zahraničí. Navzdory ČSSD. ČT 24 [online]. Praha: Česká televize, 2018, 29. 8. 2018 [cit. 2023-03-30]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2579878-zeman-stale-odmita-jmenovat-pocheho-ministrem-zahranici-navzdory-cssd>.

Prezident nejmenuje Šmardu ministrem kultury. Chce po Hamáčkovi nového kandidáta. ČT 24 [online]. Praha: Česká televize, 2019, 14. 8. 2019 [cit. 2023-03-30]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2896577-prezident-nejmenuje-smardu-ministrem-kultury-chce-po-hamackovi-noveho-kandidata>.

Zeman: Při jmenování Rusnokovy vlády mi šlo o snahu posunout Česko k prezidentskému systému. IROZHLAS.cz [online]. Praha: Český rozhlas, 2023 [cit. 2023-04-04]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/zeman-valorizace-babis-snemovna-partie_2303051136_mst.